

ШКІРА ЗМІЇ

Дійові особи:

МАРТА

АЗРА

ГАСАН

НЕНАРОДЖЕНЕ / ЗМІЯ

ПАН У ФРАКУ

АРХАНГЕЛ ГАВРИЇЛ / ДЖІБРІЛ

ГАСПАР, МЕЛЬХІОР, БАЛТАЗАР

СУДДЯ

КІЛЬКА ПАНІВ У ФРАКАХ

СОЛДАТИ

Дія відбувається в часи Тридцятирічної війни у Боснії

Пролог на небі

За великим столом, над мороком, у якому ледь проглядає силует чогось, наприклад, якогось маленького деревця, майже як мумії, сидять пани у фраках, у важких, напудрених перуках «алонж»*. Усе вказує на якийсь поважний трибунал і це враження особливо підсилює фігура ангела в позолоченому бароковому панцирі, із шовковим тюрбаном на колінах, що віщує майбутні метаморфози. Це Гавриїл, ім'я якого іслам чує як Джібріл.

У посудині з білої кераміки — численні сувої географічних карт. Окремо, збоку, сидять три царі у мундирах кольору хакі, поряд зі своїми спухлими валізами, ніби от зараз вирушать у дорогу. З кожного боку — озброєний вартувий у військовому камуфляжі, їхні обличчя замасковані кольором землі. Зовсім зліва ще є щогла, наразі без прапора.

Серйозність картини певною мірою псує то той, то інший достойник у фракку — своїм цоканням язиком або непристойним хихотінням. А це трапляється щоразу після розглядання якоїсь із карт. Це найбільше злить царів, які б радо одразу поїхали разом зі своєю кавалькадою.

Потім, після моменту тиші, ніби щойно було подано якийсь таємний сигнал починати, всі почали безкінечно повільно і церемоніально пити кров, густу й темну, із зелених мисочок.

ПАН У ФРАКУ (говорить завчено нейтрально, тоном дипломатичного комюніке): Так казав Ягве своєму війську:

---

* Перуки з довгими хвилястими пасмами. (Тут і далі — примітки перекладача).

Я вирішив помститися за те, що вчинили моєму народові; помститися так, щоб це запам'ятали. Сьогодні йдуть у бій проти своїх ворогів. Нехай ваші серця не здаються! Не бійтеся! Не лякайтеся! Не тремтіть перед ними! Адже Ягве, Бог ваш, іде з вами битися за вас проти ваших ворогів, іде врятувати вас.

А коли Ягве, Бог ваш, віддасть у ваші руки всіх їхніх чоловіків, повбивайте їх гострим мечем, усіх до одного.

ДРУГИЙ ПАН (*так само нейтрально*): Худобою, дітьми й жінками, всім, що буде в містах, користуйся як здобиччю, яку тобі дає Ягве. У містах тих народів, які Ягве, твій Бог, віддасть тобі у володіння, нікого не залишай в живих, а покарай херемом — заклятим знищенням. Хеттів та амореїв, ханаанців та перізців, хівійців та джебуситів, як тобі наказав Ягве, твій Бог. Поглянь ліворуч, обернися праворуч, і побачиш поруч із собою і найбільшу, і найменшу людину з твого племені, бо всі відчувають, що таке херем, можна сказати, щойно їх мати народить.

ПЕРШИЙ ПАН: А зараз ідіть, здійсніть чин заклятого знищення, на них і на всьому, чим вони володіють, зітріть з лиця Землі лезом меча.

Другий пан розгорнув на столі карту. Всі нахилились над нею, а тоді розійшлися з якимись дивними, повільно-церемоніальними жестами, сенс яких таємний, продовжуючи пити кров з вишуканих срібних мисочок. Троє царів з байдужим виразом обличчя охолоджуються віялами.

ПЕРШИЙ ПАН: А тепер ідіть, здійсніть це кляте знищення, знищіть усіх чоловіків лезом меча, а рештою здобичі насолоджуйтесь. Тут немає місця для помилювання, так само як і вони би вам його не подарували. Отже, до діла, я сказав, знищіть їхні сліди, дім і вогнище, могили і всі інші сліди їхнього роду знищіть.

АНГЕЛ: Хеттів, аморейців...

ДРУГИЙ ПАН: Ханаанців, перізців...

ПЕРШИЙ ПАН: Хеттів, аморейців...

АНГЕЛ: Ханаанців, перізців, аморейців, хеттів...

Ангел розпростує свої крила, його панцир виблискує.

1. Азра

Проектура у підвалі лікарні, але в умовах, коли все лише тимчасове. Це склад, смітник, спальня. На передньому плані, зліва й справа, два кам'яних столи з жолобами для крові, які зараз є ліжками.

Марта, невизначеного віку, сповзає з ліжка і порасться біля імпровізованої пічки, яка, вочевидь, є одночасно і кухонною плитою. Все оповите гнилим півмороком, який у глибині не має меж. Там неясно видніє дерево.

Гасан, у брудному халаті, який колись був білим одягом санітара, пхає ноші на колючатках, на яких, вочевидь, лежить хтось, а можливо, лише щось, під брудною ковдрою. Це щось повністю прикрите.

Гасан швидко виходить.

МАРТА: Стій, вернися! Це що таке? Надворі вже сутеніє. Негайно це закопай! Вже не можу на тебе дивитися. Стій, ходи сюди. Ось (витягає дві цигарки) «Marlboro»! Забирай звідси цей сморід! (Піднімає ковдру.) Господи Ісусе!

Гасан знову входить. Марта повертає ковдру на місце. Навіть трохи її розрівняла.

ГАСАН: Дай бодай щось, викину її в іншому місці.

МАРТА: Жива?

ГАСАН: Ледь.

МАРТА: Дивиться.

ГАСАН: Це ні про що не говорить.

МАРТА: Де ви її знайшли?

ГАСАН: Та вони ховаються в кожному куці, як суки.

МАРТА: Де ви знайшли оцю?

ГАСАН: Її і ще одну таку саму привезли до самого моста якоюсь розвалюхою.

МАРТА: Хто?

ГАСАН: Цим іменем я не оскверню свого рота (*плює*).

МАРТА: Хто, скажи.

ГАСАН: Піди, як розвидниться, на міст, і подивися сама. Розвалюха залишилася, там вона і згниє. На ній написано: ПОДАРУНОК ВІД... Написано: РІЗДВЯНІ ВІТАННЯ ВІД...

МАРТА: Де ота друга?

ГАСАН: А те саме написано і в неї... ти тільки підними те покривало, те саме написано і в неї на... (*Йде в бік ноші.*)

МАРТА: Облиш, іди геть! (*Кидає йому дві цигарки.*)

ГАСАН: Добре, якщо тобі не подобається... У нас є ще такі «апартаменти».

Береться за ноші.

МАРТА: Облиш.

ГАСАН: Штовхай, неси, облиш...

МАРТА: Ану виходь. Це жіноча кімната.

ГАСАН: Справ я на жіночу кімнату. Тут за кращих часів різали й потрошили на п'яти таких столах.

МАРТА: Морг.

Марта під покривалом знімає із запобіжника револьвер.

ГАСАН: На тебе треба одягти гамівну сорочку. Які в біса апартаменти, які сраки-мотики... Смітник для відходів. Смітник, де отакі нещасні суки викидають оте, що тамті — хай буде прокляте їхнє ім'я — в них запхали.

Марта витягає револьвер з-під покривала.

ГАСАН: Стережися ти: якщо не хтось інший, то сорочку на тебе одягну я.

Береться за ноші.

МАРТА: Клянусь дитиною! (*Марта піднімає револьвер.*)

ГАСАН: Що мертве — те мертве, Марто. (*На мить замислюється.*) Ну добре. Байдуже, де вона здохне. Як і тій

другій, яку нам, дякую за запитання, подарували мертвою. У чому зараз різниця? В тому, що оця отримуватиме тут буханку хліба ще якийсь день. А ми могли її одразу поховати. Надворі сутеніє. День закінчився. Кому сьогодні судилося, той вже поїхав... (*Береться за ноші.*)

МАРТА: Облиш. Іди геть!

ГАСАН: Якого хріна я переживаю... Вона твоя.

Грубо перекидає її на кам'яне ліжко. Виходить. Марта ховає револьвер у дрова. Потім перевіряє, чи Гасан справді пішов.

МАРТА: Як ми тебе зватимемо?

Обрис під покривалами мовчить.

Ми самі. Переді мною не потрібно прикидатися. Хочеш помитись?

Марта підходить до нош, трохи піднімає покривало.

Ну, ласкаво просимо! Господи! (*Вкриває її.*) Ти можеш рухатись? Хоч якось? Давай, підніми долоню, якщо мене чуєш, і стисни її, отак.

Обрис на кам'яному ліжку не ворушиться.

Але ж ти можеш хоча б щось...

Кидається знову до ліжка, трусить нею. Жінка в її руках як лялька.

Ти дивишся! Але чи ти бачиш? Бачиш мене? Марта! Вдовиця! Якщо ти й бачиш мене, Марту, ти не бачиш, що я вдовиця.

Марта потім заспокоюється у своєму кутку.

Що вони з тобою зробили, щастя б їм не видіти. Змії б їм мозок випили! Навіть імені сказати не можеш. Якщо ти взагалі його пам'ятаєш. Деякі жінки забули й ім'я. Так для них і краще. Нащо їм ім'я? Туди, де їх знають на ім'я, вони з таким багажем повернутись не можуть. Звісно, багаж можна й забути на будь-якій станції, якби він не кричав. Але він кричить. Можеш його втюхати добрим людям. Не в кожній народжується Божий син.

Мартине обличчя розпливається в широкій усмішці.

Мій теж не зміг воскреснути. Я не Марія. Я Марта. Я ще ніколи не бачила уві сні ангела. Тому ти з'являєшся — бум, ніби впала з неба: без будь-яких попереджень. Минулої ночі я взагалі нічого не бачила уві сні. Як це витлумачити? Все ж таки це знак!

Марта низько вклоняється перед кам'яним ліжком і тим, що вкрите на ньому.

Ласкаво просимо! Я знала, що рано чи пізно ми мусимо торкнутися дна нещастя, і потім все йде до кращого!

Марта у своєму кутку заспокоюється. З купи перед триногою табуреткою, на яку вона сіла біля печі, бере Книгу, запалює цигарку і читає з насолодою, ніби й сама трохи розпливлася в димі й парі, що піднімається з горщика, в якому щось вариться.

«Тоді прийшла година, коли у місті загинула остання людина. Це сталося в той момент, коли був зруйнований останній будинок. Перші Володарі Війни сказали: «Ви нас не обдурите. Ми тут стоїмо непохитно і ми маємо твердий намір вистояти. Немає будинку під сонцем, зруйнованого так, щоб його не можна було руйнувати далі». Володарі Війни з іншого боку не залишилися в боргу: «Ви нас не обдурите. Ми й далі вбиватимемо вас. Немає такого мерця, який би не міг бути ще мертвішим. А навіть якщо він і наймертвіший, хіба нам краще? Ми вже давно мертві, але все одно воюємо, наш твердий намір — вистояти».

А тоді прийшла на площу посеред міста мертва жінка, хоча сестри відчайдушними криками з усіх Божих кутків зруйнованого міста відмовляли її від цього шаленого чину, і звернулася до отих на довколишніх пагорбах: «Послухайте мене, Володарі Війни. Вчора в нашому місті зруйнували останній будинок, загинула остання людина. Тут для вас уже немає роботи. А було б краще, щоби ви відступили на якусь

сотню метрів на схід, кожен з героїчних господарів — по верхівці свого пагорба, щоб місто зникло з прицілів вашої світлої зброї, і там довели справу до кінця».

Володарі Війни, зачудовані мудрістю цієї жінки, вдарили ще сильніше по місту та його мертвих мешканцях.

Неподалік опинився і ангел Високого Віча, що саме перебувало за сімома морями і сімома горами, і вирішив він запам'ятати все, що бачив.

Але для високих членів віча це було задовго, тож на питання, що він насправді бачив, ангел після коротких роздумів сказав: «Все дозволено, особливо ж те, що суворо заборонено!» Хоча ця думка дуже сподобалася, голосуванням Високого Віча вона була відкинута. Володарі Війни у відповідь на це вдарили з подвійною силою по мертвому і по зруйнованому.

Шкода. А вони були на крок від вирішення цієї суперечки. Бо треба було сказати: «Нічого не заборонено!» І тоді б Володарі Війни були зачудовані і не знали, що їм чинити.

Мертву жінку потягнули до Високого Суду, щоб свідчила вона у своїй справі і у справі свого міста. Але на суді одразу стало видно те, що в місті, як надто звичайне, було трохи прихованим: що вона, будучи мертвою, свідчити не може. Навіть у власній справі.

Коли ж, кожен зі свого боку, загинули й останні з Володарів Війни, аж тоді небо відкрилося. Буде переможений останній ворог — Смерть!»

Останні кілька речень чув і Гасан, відкривши рота від здивування. Він приніс кошик із хлібом.

ГАСАН: А це що? Звучить як детектив.

МАРТА: Та це так з кожною книжкою, якщо її читаєш навмання, і з Біблією теж. Тоді кожна з них звучить для тебе як детектив.

ГАСАН: А як іще читати, якщо не навмання? Я читаю тільки у вбиральні. Останнього разу на найнапруженішому місці застав мене сигнал тривоги, ми мусили все вимкнути, відтоді я одразу зазираю в кінець, а роблять так і всі інші. Які в біса книжки... Їжа! Доповідай про кількісний склад!

МАРТА: Присутні — два!

ГАСАН: Не піде. Роби перекличку.

МАРТА: Не мели дурниць!

ГАСАН: Хочеш ще один додатково на неї? Мене хочеш намахати? Перекличку!

Марта кидається до нош, трясе Жінку.

ГАСАН: Марта Кривокапич!

МАРТА (завмирає): Тут!

ГАСАН: Тут. Так є. І що тепер? А оця вже не тут. Лікар наказав? Одна людина — один хліб. Мрець — нуль хліба! Доганяєш?

Марта трясе Жінку.

ГАСАН: Я не можу отак чекати до судного дня. У мене на шії є ще інші апартаменти.

МАРТА: Стара... прокидайся, озвись... стара...

ГАСАН: Азра! Її звати Азра (*вишкіряється*). Азра, а по-нашому — Діва. А це з нею могло бути тільки у разі, якщо її звать Марія. Та могла би бути і дівою з отим, що в ній, бігме, виросло аж до підборіддя. Але ні, її звать Азра, ми знайшли документ.

МАРТА (*кричить*): Азро, Азро, Азронько!

ГАСАН: Козо, козо, кізонько. Я більше не маю часу.

МАРТА: Зачекай. Вона, може, не в стані говорити, але дивиться.

ГАСАН (*відгортає покривало, показує хліб, крутить ним перед очима в жінки*): Може, вона його занюхає? Бачиш, нуль нульовий. У нас немає зайвого хліба, щоб ним розкидатися. Сама знаєш. Ані хліба, ані часу.

Гасан збирається йти.

Жінка вистромила руку з-під покривала і стиснула її в кулак.

Марта заплодувала.

Гасан кинув хліб на ноші і, розлючений, пішов.

МАРТА (обережно підходить до нош): Азра?

Гасан зверху зіграв якийсь простенький мотив на трубі.

ГАСАН: Спати, солдати! Сніть печених голубів, солдати!

Гаси, ти там!

Загавкав пес. Гасан йому відповів, наслідуючи його.

Чути ще струмінь сечі, а потім Гасанів стогін полегшення.

Пітьма, про яку кажуть, що її можна краяти ножем.